

เหตุและผลของการศึกษาจากธรรมชาติ

..... ระเบียบ

เมื่อกล่าวถึง**"ธรรมชาติ"** หลายคนมักมองไปยังป่ากับต้นไม้และสัตว์ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าขำขันใจ จึงถือว่ายังคงห่างความจริง หากเริ่มต้นจากสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวที่สุดและถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตซึ่งเข้าใจอย่างชัดเจนแล้วว่า **"มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์"** น่าจะมองไปยัง**"ธรรมชาติของมนุษย์"** และให้ความสำคัญเหนือสิ่งอื่น ๆ

จากพื้นฐานความจริงดังกล่าวหากใครเข้าใจถึงน่าจะเห็นได้ว่า เมื่อกล่าวถึงประเด็น**"การศึกษาจากธรรมชาติ"** น่าจะมองไปยัง**"ธรรมชาติของมนุษย์"** เป็นอันดับแรก

อนึ่ง หลังจากเห็นแล้วว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นเมื่อหวังศึกษาเพื่อการเรียนรู้ให้ถึงความจริง หรืออีกนัยหนึ่งซึ่งกล่าวกันว่า**"ต้องเป็นผู้จริง"** ก่อนอื่นควรทวนกลับมาถามตนเองว่า**"ใครเป็นผู้ศึกษา"** ซึ่งน่าจะพบคำตอบได้เองอยู่แล้วว่า **"ไม่ว่าคำถามดังกล่าวจะเกิดขึ้นจากบุคคลใด บุคคลผู้นั้นย่อมเป็นผู้ศึกษา"**

ดังนั้นก่อนอื่นจึงไม่ควรมุ่งมองข้ามตัวเองไปยังเพื่อนมนุษย์ทิศทางเดียว แต่ควรทวนกลับมามองที่ตัวเองก่อนอื่นและให้ความสำคัญแก่การค้นหาคำความจริง ณ จุดนี้ ถ้ายังขาดสิ่งสำคัญดังกล่าวย่อมเชื่อได้ว่า คงไม่อาจบรรลุผลถึงเป้าหมายได้อย่างแน่นอน เนื่องจากบุคคลผู้มีหน้าที่เรียนรู้ตกอยู่ในสภาพซึ่งควรกล่าวว่า**"ปิดตัวเอง"**

ในเมื่อความจริงของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันย่อมมีธรรมชาติซึ่งให้โอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้นทั้งสองด้านจึงควรสำนึกได้ถึงการใช้ความจริงที่มีอยู่ในรากฐานตนเองเป็นสื่อถึงกันอย่างสอดคล้องกันทั้งสองฝ่าย จึงจะเกิดวิถีทางให้สามารถเชื่อมั่นได้ว่า จะบรรลุผลอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน

อารยธรรมบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว ใต้น้ำวิถชีวิตมาสู่การจัดการศึกษา ซึ่งมีระบบที่เกิดจากความคิดและการนำปฏิบัติโดยมนุษย์เอง เพื่อหวังประโยชน์ตามที่มนุษย์ต้องการ แต่ธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนก็ย่อมต้องมีเลสเข้าไปแอบแฝงอยู่ในรากฐานมากบ้างน้อยบ้าง ยิ่งมีการแสวงโอกาสนำตนเองเข้าไปอยู่ในระบบการจัดการด้วยย่อมเชื่อได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อนึ่ง แม้เหตุแห่งการจัดการศึกษาก็มีธรรมชาติปรากฏอยู่ในรากฐานมนุษย์เอง และผลจากการจัดการศึกษาก็มีวิถีทางของสังขรณ์ที่ทวนกลับมาถึงรากฐานจิตใจมนุษย์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นถ้ามองเห็นภาพรวมดังกล่าวได้ลึกซึ้งถึงความจริงย่อมพบกับหลักการสำคัญว่า**"การจัดการศึกษาที่น่าจะช่วยให้ได้ผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีทั้งด้านรากฐานร่วมกับกระแสจากการนำปฏิบัติ อย่างสอดคล้องกันกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กันและกันทั้งสองด้าน"**

เมื่อกล่าวมาถึงช่วงนี้ หากทวนกลับไปพิจารณาให้เห็นภาพรวมของสิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมดน่าจะเข้าใจได้ชัดเจนพอสมควรว่า **"ความร่วมมือธรรมชาติในรากฐานตนเองเป็นจุดเริ่มต้นสู่วิถีทางสร้างสรรค์ร่วมกันทั้งสองด้านที่น่าจะถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุด"** เนื่องจากบุคคลผู้รู้ความจริงในตนเองย่อมมีรากฐานจิตใจอิสระช่วยให้เปิดกว้างจึงมีความจริงใจต่อผู้อื่น และผู้ที่มีความจริงใจย่อมพิสูจน์ได้จาก การนำปฏิบัติซึ่งถือว่าคือสิ่งที่แท้จริง แม้การพูดก็จะพูดเท่าที่คิดว่าควรพูดตามเหตุและผล โดยไม่พูดให้ร้ายกับคนอื่น

การเรียนรู้ความจริงย่อมถือของจริงซึ่งพบและสัมผัสได้ภายในวิถีการดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยที่อีกด้านหนึ่งมีความสนใจนำมาคิดพิจารณาและวิเคราะห์ที่ค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด ซึ่งตนเองพึงต้องมีรากฐานที่อิสระเป็นสิ่งรองรับอย่างสำคัญด้วย

เราจึงถือว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตเป็นพื้นฐานสำคัญ และการมองประเด็นที่สามารถเข้าถึงความจริงได้ รากฐานความคิดของบุคคลผู้มองจำเป็นต้องไม่นำไปผูกติดไว้กับรูปแบบดั่งเช่นปรัชญาและเสอศรุษ ซึ่งหากรู้เท่าทันย่อมเห็นได้ลึกซึ้งว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงเครื่องประดับที่คนคิดประดิษฐ์ขึ้นมาใช้เป็นสัญลักษณ์ภายในระบบการ

จัดการเท่านั้น ไม่เช่นนั้นแล้ววิถีการจัดการศึกษาก็จะมุ่งไปสู่คนละทิศละทางกับเป้าหมายซึ่งเป็นของจริง ดังเช่น ตัวอย่างที่เห็นได้ไปปัจจุบันโดยที่มีแนวคิดเกิดขึ้นมาว่า ควรกำหนดให้บุคคลผู้เป็นรัฐมนตรีต้องมีปริญญาโดยที่เข้าใจว่า ปริญญาเป็นสิ่งที่กำหนดความสูงด้วยคุณภาพ เช่นเดียวกันกับความเข้าใจที่ว่า คุณภาพชีวิตหมายถึงการที่ชีวิตคนมีความพร้อมในด้านวัตถุ

หากสามารถเข้าใจถึงสังขรณ์อันควรถือว่าคือธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์น่าจะเข้าใจได้ว่า "ความจริงใจของมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์อย่างปราศจากการเลือกพรรคเลือกพวก มีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดทั้งสิ้นไม่ว่าใครจะมีปริญญาสูงค่าแค่ไหน แม้อยู่ในสภาพยากก็มีเงินอย่างไร" อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้ยึดติดอยู่กับระดับปริญญา ก็ยังมีลักษณะ เช่นเดียวกันกับคนที่เห็นเงินและวัตถุเป็นพระเจ้า ซึ่งคนลักษณะเช่นนี้ย่อมมีธรรมชาติที่ด้อยความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์ไม่ว่ามากน้อยแค่ไหน

อนึ่ง ความจริงใจเป็นความรู้สึกซึ่งเกิดจากรากฐานจิตใจที่อิสระทำให้เปิดกว้าง ช่วยให้สามารถเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเข้าถึงเหตุและผล อีกทั้งยังถือเป็นหลักประกันให้เชื่อมั่นได้ถึงความไม่เห็นแก่ตัวเกินขอบเขตกว่าสิ่งซึ่งช่วยให้คนสามารถอยู่ได้อย่างเป็นธรรมชาติบนพื้นฐานความเชื่อถือของคนทั่วไป

ผู้เขียนใคร่ขออนุญาตยกตัวอย่างของจริงจากประสบการณ์ชีวิตตนเอง เพื่อนำมาประกอบการอธิบายให้ผู้สนใจสามารถเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ย้อนกลับไปพิจารณาถึงชีวิตตัวเองระหว่างที่เรียนอยู่ในช่วงต้น ๆ ของระดับมัธยมศึกษา ทั้งครูและเพื่อนได้สะท้อนพฤติกรรมยอมรับว่าผู้เขียนเรียนเก่งในด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ถึงกับทางโรงเรียนพิจารณาให้ข้ามชั้นเรียนในช่วงกลางปีการศึกษา แต่แทนที่ตนจะตั้งใจและมุ่งมั่นเรียนให้ได้ทีหนึ่ง ในชั้นกลับไม่นำมาใส่ใจแม้แต่น้อย

อนึ่งในทางปฏิบัติ การยอมรับจากเพื่อน ๆ สามารถอ่านได้จากธรรมชาติ เนื่องจากพบว่าใครไม่เข้าใจบทเรียนตรงไหนมักมุ่งเข้ามาถามอย่างต่อเนื่อง หากผู้เขียนต้องการเรียนให้ได้ทีหนึ่ง ในชั้นย่อมมีนิสัยปิดบังหวงแหนความรู้ และเชื่อว่าธรรมชาติของเพื่อน ๆ ย่อมรู้สึกได้และคงไม่มีใครมุ่งเข้ามาถามเป็นแน่

ดังนั้นหากมองในด้านตัวเอง เราก็มีธรรมชาติความรู้สึกที่ดีต่อทุกคนและมีความสุขที่ได้มีโอกาสทำประโยชน์สนองความต้องการแก่เขาทั้งหลายอย่างสอดคล้องกันด้วย การที่ไม่คิดจะคืนเรียนให้ได้ทีหนึ่ง ในชั้นแต่หันมาให้ความรู้แก่คนอื่น ทำให้ตัวเองได้รับประโยชน์มุ่งสู่รากฐานตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการแรกช่วยให้ตนมีความสุข ประการที่สองให้โอกาสตัวเองในการเรียนรู้ธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลายเพื่อปรับเปลี่ยนมาเป็นความเข้าใจในมุมกว้าง และประการที่สาม เมื่อมีคำถามต่าง ๆ มาจากเพื่อน ๆ หากตัวเองไม่เลือกที่รักมักที่ชังย่อมมีผลทดสอบตัวเองว่าเป็นผู้รู้เรื่องราวของธรรมชาติลึกซึ้งแค่ไหน เนื่องจากผู้ถามได้ถามจากธรรมชาติความรู้สึกของแต่ละคน ทำให้คำถามจากการสอบซึ่งครุในชั้นคิดประดิษฐ์ขึ้นมาจึงไม่ใช่ของธรรมชาติ

ประเด็นสำคัญซึ่งน่าจะนำมาคิดวิเคราะห์ค้นหาความจริงก็คือ การที่ผู้เขียนมีความเป็นตัวของตัวเองค่อนข้างเด่นชัดมาก โดยที่ลึก ๆ แล้วจะไม่ยอมเดินตามกระแสค่านิยมของสังคมและเงื่อนไขต่าง ๆ ซึ่งแฝงอยู่ในระบบการจัดการศึกษาแม้มีสิ่งมาล่อให้เรียนเพื่อเอาทีหนึ่ง ในชั้น หากใครมาถามถึงเหตุผลในช่วงหลัง ๆ คงตอบว่า "เป็นเพราะ你不เคยสนใจศึกษาที่เอาแค่นั้นคนอื่น" และเข้าใจว่าถ้าตกเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลดังกล่าวก็คงถูกหลอหลอมให้เป็นคนมีนิสัยเห็นแก่ตัวมากขึ้น

ดังนั้นเพื่อหวังแก้ไขปัญหาค้นเห็นแก่ตัว แทนที่จะผลักดันอีกทั้งล่อหลอกให้เด็กมุ่งมั่นเรียนให้ได้ทีหนึ่ง ซึ่งย่อมมีผลผลิตคนมีนิสัยเห็นแก่ตัวให้เข้าไปบริหารประเทศ โดยที่ค่านิยมทั่ว ๆ ไปก็นิยมคนเรียนเก่งเป็นการขานรับอย่างสมยอมกันอยู่แล้ว ควรหันมาปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ในเมื่อพบเด็กเรียนเก่งกว่าคนอื่น ครูควรกำหนดให้ช่วยสอนเพื่อน ๆ

ที่ยังเรียนอ่อน ถ้าพบว่าได้ผลเป็นที่พอใจควรมีรางวัลโดยให้ผ่านการสอบ นอกจากนั้นควรส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมซึ่งให้บริการสังคมมุ่งเน้นที่กลุ่มคนซึ่งยังคงอยู่ในสภาพยากไร้ แต่ตัวครูเองควรปฏิบัติให้ถือเป็นแบบอย่างได้อย่างชัดเจน

ยังมีกรณีตัวอย่างซึ่งประสพกับตนเองอีกเรื่องหนึ่ง จึงขอเล่ามาเล่าไว้ให้เก็บไปคิดด้วย" ระหว่างปี พ.ศ.2486 ซึ่งเป็นช่วงที่สงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในด้านมหาเอเซียบูรพา เกิดขึ้นได้ไม่เกิน 2 ปี ซึ่งผู้เขียนเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ชั้นปีที่ 2 และเป็นปีซึ่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับการสถาปนาขึ้นมาจากวิทยาลัย-เกษตรศาสตร์ เดิมด้วย

ในปีนั้นเอง ได้มีการตกลงแลกเปลี่ยนเปลี่ยแปลงสงครามระหว่างกลุ่มประเทศคู่สงครามสองฝ่าย **"หม่อมเจ้า - จักรพันธุ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์"** (พระนามในช่วงนั้น) ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยคองเนล สหรัฐอเมริกา ก็ได้เสด็จกลับประเทศไทยทางเรือ ตามสัญญาข้อตกลงดังกล่าวแล้วด้วย ท่าน ฯ ได้ทรงนำเอาวิชา **"การวางแผนทดลองและสถิติวิจัยทางชีววิทยา"** เข้ามาเปิดสอนในชั้นเรียนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก โดยที่นักเรียนไม่ได้รับการปูพื้นฐานเพื่อรองรับวิชาการศึกษาสาขานี้มาก่อน แต่ก็คิดว่ามีความจำเป็นสำหรับงานค้นคว้าวิจัยทางการเกษตร

นอกจากนั้นนิสิตทั่ว ๆ ไปก็ยังไม่คุ้นเคยกับวิชาซึ่งรวมทั้งผู้เขียนเองด้วย เมื่อมีการวัดผลการเรียนจากการสอบขั้นสุดท้ายปรากฏจากความรู้สึกอันเป็นธรรมชาติว่า **"ถ้าครูตรวจอย่างตรงไปตรงมาอาจไม่มีใครผ่านเลยก็ได้"** แม้ผู้เขียนเองก็รู้สึกว่าจะผ่านไม่ได้ แต่ท่านก็ทรงมีพระเมตตาให้ศิษย์ผ่านหมดทุกคน อีกด้านหนึ่ง ท่านครู ฯ ทรงเป็นผู้ที่ประหาคณาความใกล้ชิดกับลูกศิษย์มากและเป็นไปอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จึงเชื่อว่าทรงมีความเข้าใจในบรรดาศิษย์ได้ลึกซึ้งพอสมควร

ผู้เขียนยังมีสิ่งที่ช่วยให้มีโอกาสใกล้ชิดพระองค์ท่านอีกด้านหนึ่งคือ **"ท่าน ฯ ทรงโปรดดนตรีและการประพันธ์เพลงไทยสากลมาก"** ดังนั้นในช่วงเย็น ๆ คำ ๆ หนึ่งมีโอกาสไปนั่งดูรายการลงโน้ตเพลงแทบจะเป็นประจำ มีบางวันถึงตีหนึ่งตีสอง แม้หลายครั้งหลายหนที่เสด็จไปงานทรงขับรถเองก็รับสั่งให้นั่งร่วมไปด้วย แต่การที่ได้ประหาคณาความกรุณาให้สอบผ่านก็ทำให้รู้ว่าที่ตนคนเดียวหากเป็นไปอย่างทั่วถึง

ช่วงนั้นเอง ตนได้หนังสือตำรา **"การวางแผนทดลองและสถิติวิจัยทางชีววิทยาทางการเกษตร"** เรียบเรียงโดย **ศาสตราจารย์ เอช. เอช. เลิฟว์"** (H.H. LOVE) จากมหาวิทยาลัยคองเนล ซึ่งเป็นหนังสือเก่ามากพอสมควรมาเล่มหนึ่ง โดยที่ท่านผู้นี้ถือเป็นปรมาจารย์ในสาขาวิชานี้และที่ ท่านครู ฯ ของเราก็เคยเป็นศิษย์มาก่อนด้วย และตนก็เป็นคนมีนิสัยสนใจเก็บรวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งผ่านเข้ามาในชีวิตมีโอกาสสัมผัส ยิ่งเป็นเรื่องของหนังสือที่ให้ความรู้ จึงพบว่าในตู้ใส่เสื้อผ้าที่ห่อพับ ส่วนนี้จะได้รับการเก็บไว้เป็นอย่างดีด้วยความรักและทะนุถนอม

หลังจากผ่านการศึกษหลักสูตร 5 ปีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่ผู้บริหารอยากให้ทำงานเป็นอาจารย์โดยพร้อมที่จะเตรียมอัตราและตำแหน่งบรรจุไว้ให้ แต่ตนกลับตัดสินใจเด็ดเดี่ยวที่จะออกไปบุกเบิกงานวิจัยในสภาพชนบทแม้จะขาดความสะดวกสบายนานาประการดังเช่นไม่มีไฟฟ้า น้ำประปาแม้ถนนก็มีสภาพไม่ต่างไปจากทางเกวียนมากนัก อีกทั้งยังต้องเผชิญกับไข้ป่า และผู้บริหารก็ยังบอกว่าถ้าไปอยู่ที่นั่นก็คงมีสถานภาพเป็นลูกจ้างชั่วคราวเช่นเดียวกับคนงาน ซึ่งก่อนเดินทางก็ได้เข้าพิธีมงคลสมรสอย่างเรียบง่ายเสร็จแล้วเอาทั้งภรรยาและแม่บังเกิดเกล้าไปด้วย

เมื่อไปเริ่มต้นชีวิตงานและครอบครัวที่นั่น ผู้เขียนรู้สึกสบายใจมากที่สุดที่ได้มาอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอิสระอีกทั้งมีอิทธิพลด้วยน้อย ทำให้หัวใจพองโตและรู้สึกท้าทายที่จะคิดริเริ่มงานใหม่ ๆ ด้วยความรู้สึกซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทั้งเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเห็นว่าไร้สาระไว้เบื้องหลัง จึงลงทำงานแทบจะกล่าวได้ว่า **"ทุ่มให้ทั้งชีวิต"** แต่ก็ไม่ลืมความรับผิดชอบซึ่งตนพึงมีต่อแม่และภรรยา และหากจะถามถึงความรู้สึกลึก ๆ ก็คงกล่าวว่ามีทั้งแม่และภรรยาเป็นกำลังใจให้

ยังจำได้ว่า ภายในหัวคิดตัวเองขณะนั้น มองเห็นอะไร ๆ รู้สึกว่ามีจุดเริ่มต้นที่จะนำมาสร้างสรรค์ได้แทบทั้งนั้น และมีจินตนาการเกิดขึ้นหลายสิ่งหลายอย่าง แล้วในที่สุดก็หันมามุ่งถึง วิชาการวางแผนทดลองและสถิติวิจัยทางชีววิทยา ซึ่งสมัยที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย ฯ. ไม่ค่อยจะรู้เรื่อง ทำให้รู้สึกสนใจที่จะนำมาบุกเบิกเพื่อแสดงออกว่าของที่เคยเป็นอุปสรรคน่าจะกลายเป็นของง่าย และหากทำได้คนคงมีโอกาสพบกับสิ่งที่มีคุณค่าแก่ตัวเอง ซึ่งเรื่องนั้นคงไม่อาจบอกใครให้เข้าใจได้ เพราะมันเป็นคนละด้านกันกับภาษาพูดและเขียน นอกจากลงมือทำจริงจังเท่านั้น

ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าตนเป็นคนรักหนังสือตำราเอามาก ๆ ดังนั้นไม่ว่าไปไหนก็จะหอบไปด้วยทั้งหมด รวมทั้งหนังสือตำราการวางแผนและสถิติวิจัยการเกษตรซึ่งเรียบเรียงโดย ศาสตราจารย์ เอช.เอช.เลิฟว์ ด้วย ช่วงเช้าตั้งแต่ 6.00 น. จะขึ้นรถจักรยานออกจากบ้านพักไปวางแผนงานและจ่ายคนลงทำงานในแปลงทดลองอย่างมุ่งมั่น หลังจากเสร็จสรรพกลับมารับทานอาหารเช้าอย่างเรียบง่ายซึ่งทางบ้านเตรียมไว้ให้แล้วก็ออกไปลงไปตามไร่ไปเพียงคุมงานแต่ลงหาน้ำ พันดิน แยกปุ๋ยร่วมกับคนงานด้วยจนถึงช่วงเวลาอาหารเที่ยงจึงกลับบ้าน

ส่วนช่วงบ่ายก็จะกลับไปทำงาน ใช้เวลาศึกษาค้นคว้า ทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในหนังสือด้วยตนเองโดยเป็นคนมีความรู้สึกท้าทายต่อเรื่องยากอยู่แล้วจึงไม่ยอมท้อจนจำอะไรทั้งนั้น และซุกคั้นหาเหตุผลจนแน่ใจว่าชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ได้หลักการดำเนินชีวิตมาอีกมุมหนึ่งว่า **ลงได้มีหัวใจหัวใจอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างแน่วแน่แล้วยอมมีสภาพที่อาจทำให้หลายคนรู้สึกว่ายากถูกเปลี่ยนมาเป็นความสุข** ตนจึงสามารถนำเอาวิชาดังกล่าวมาใช้ปฏิบัติเริ่มต้นตั้งแต่การวางแผน ออกแบบโครงสร้าง ดำเนินการตามระบบไปจนถึงเก็บข้อมูลดิบมาทำการวิเคราะห์จนกระทั่งสรุปผลสมบูรณ์

ในช่วงนั้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ยังอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรราธิการ (ชื่อขณะนั้น) จึงมีผู้บริหารร่วมกันในหลายจุดและอาจารย์ส่วนใหญ่ได้อาศัยข้าราชการนักวิชาการจากหน่วยงานของกระทรวงเกษตรราธิการ ท่านครู ฯ. ก็ทรงเป็นผู้ตรวจงานวิจัยของทางกระทรวง ฯ. ด้วย วัหนึ่งท่าน ฯ. เสด็จไปตรวจงานที่สถานีทดลอง ซึ่งผู้เขียนรับผิดชอบ ทรงอุทานออกมาตรง ๆ แบบครู่ที่สนิทกับศิษย์ว่า **"เสีย ล้อทำได้ยังงี้วะ ในห้องเรียนอ้าวเห็นนั่งหลับเป็นประจำ"**

แล้วในที่สุดผลงานชุดนั้นก็ไปปรากฏอยู่ใน **"หนังสือพิมพ์กสิกรรม"** ซึ่งเป็นวารสารวิชาการเกษตรชุดเดียวในสมัยนั้นที่จัดพิมพ์โดยกรม **"กรมเกษตรและการประมง"** (ชื่อในช่วงแรก) นับเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีผลงานวิชาการสาขานี้ปรากฏออกมาในแวดวงวิชาการเกษตร ซึ่งอยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2492-2493

อนึ่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2493 ผู้เขียนได้รับคำสั่งจากส่วนกลางให้ย้ายครอบครัวกลับกรุงเทพ ฯ. เพื่อมาช่วยทำงานวิจัย เรื่องการคัดและพัฒนาพันธุ์ข้าวในขั้นพื้นฐานที่ **"สถานีทดลองเกษตรกลางบางเขน"** (ชื่อสมัยนั้น) ท่านครู ฯ. ได้มีพระเมตตาขอให้ไปเป็นอาจารย์ผู้ช่วยสอนวิชาที่ติดต่อกันเป็นประจำอีกไม่เกิน 2 ปี แล้วในที่สุดท่านก็ปล่อยให้รับงานสอนวิชานี้เต็มตัว

"ขอสรุปประเด็นและทิ้งไว้เป็นปัญหาให้แต่ละคนที่สนใจ นำไปคิดค้นหาความจริงว่า แม้การสอบวิชาดังกล่าวท่าน ฯ. ก็มีพระเมตตาให้ผ่าน เพราะถ้ายึดกฎระเบียบก็คงต้องสอบตก ครั้นพอเวลาผ่านพ้นมาถึงช่วงหนึ่ง เหตุไฉนท่านจึงมาขอให้ไปเป็นอาจารย์สอน อีกทั้งยังทรงไว้วางพระทัยปล่อยให้อิสระในที่สุด"

หลังจากนั้นมาไม่นาน ทางกระทรวงเกษตรราธิการก็มีการพิจารณาส่งนักวิจัยในสังกัดไปศึกษาและรับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกอบรมสถิติและการวางแผนวิจัยของ **องค์การอาหารและเกษตรสหประชาชาติ** ที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย ผู้เขียนก็ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนจากประเทศไทยไปร่วมกิจกรรมที่นั่นเป็นเวลา 4 เดือนเต็ม หลังจากกลับมาแล้วก็มาทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนวิชาที่ต่อมาอีกช่วงหนึ่ง

ถัดจากนั้นมาตนก็ได้รับการขอร้องจาก ม.จ. อธิพรพงษ์ เกษมศรี และ อาจารย์ ม.ล. ต้อย ชุ่มสาย ให้เข้า

ไปมีส่วนร่วมชุกชุมเบิกก่อก่อตั้งสถาบันการศึกษาสถิติ โดย เริ่มต้นให้บริการฝึกอบรมคนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมีทั้งข้าราชการ พลเรือนและทหาร รวมถึงภาคธุรกิจ โดยอาศัยที่ในบริเวณวังซึ่งอยู่ใกล้ ๆ วังสวนสุนันทา ปลุกห้องเรียนหลังคามุง ใบจาก ใช้หลักสูตร 1 ปี หลังจากนั้นกิจกรรมนี้ก็ย้ายมาอาศัยห้องเรียนคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนกระทั่งช่วงต่อมาจึงพัฒนาจากพื้นฐานดังกล่าวขึ้นมาเป็น **สำนักงานสถิติแห่งชาติ** และ **สถาบันสถิติพัฒนาบริหาร-ศาสตร์** ตามลำดับ และ**สมาคมสถิติแห่งประเทศไทย** ก็เกิดขึ้นในระหว่างนั้น

"ยังมีเรื่องเล่าให้ผู้ที่สนใจศึกษาค้นหาความจริงได้นำไปวิเคราะห์ทบทวนวิธีทางดังกล่าวต่อไปอีก"

ในช่วงปี พ.ศ.2509 ผู้เขียนได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจาก **มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์** ในการเดินทางไปศึกษาดูงานการสอนวิชา**"สถิติและการวางแผนวิจัยทางชีววิทยา"** ณ ภาควิชาสถิติของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐนอร์ทคาโรไลน่า ที่เมืองราเลีย์ สหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 2 เดือนหลังจากเป็นวิทยากรบรรยายในการประชุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ 5 ที่เมืองลองบีช มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้เสร็จสิ้นไปแล้ว เนื่องจากในช่วงนั้นสถาบันดังกล่าวมีผลงานและบุคคลากรเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีนักเรียนไทยไปศึกษาต่ออยู่ที่นั่นจำนวนหนึ่ง รวมถึงบางคนเคยเป็นศิษย์เราด้วย

อนึ่ง ระหว่างทำหน้าที่สอนวิชานี้ในมหาวิทยาลัย ฯ. ช่วงที่ผ่านมา ตนได้เขียนตำราซึ่งมีลักษณะเป็นคู่มือการเรียนการสอนในชั้นให้แก่ศิษย์โดยพิมพ์อัดสำเนา เข้าเล่มเย็บปกแข็งค่อนข้างจะเรียบร้อย สอดคล้องกันกับค่าใช้จ่ายทั้งของศิษย์และครูร่วมกัน

เบื้องหลังการเรียบเรียงเอกสารวิชาการเล่มนี้มีประเด็นสำคัญซึ่งขออนุญาตนำมาเล่าไว้ให้คึกคักกล่าวคือ ผู้เขียนคิดและทำขึ้นมาจากพื้นฐานความเข้าใจอันเป็นธรรมชาติของตัวเองทั้งหมด และอาศัยที่ตนเป็นคนมีรากฐานไม่มีคตินิยามจนกระทั่งทำให้ขาดการรู้เหตุรู้ผล จึงสามารถนำเอารูปแบบที่ปรากฏอยู่ในตำรามาแล้วแม้สูตร ซึ่งเป็นเพียงสัญลักษณ์หรือข้อความเข้าใจ มาวางลงโดยมีคำอธิบายที่สามารถมองจากค่านึงถึงอีกค่านึงได้อย่างสอดคล้องกันหมดไม่ว่าจะเริ่มจับจากค่านไหน แทนการมองจากค่านหนึ่งไปสู่อีกค่านหนึ่งในลักษณะทิศทางเคี้ยวคัง เช่น ตำราจำนวนมากซึ่งพบได้ทั่วไปแม้ตำราจากฝรั่ง

ดังนั้นผู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ซึ่งแน่นอนที่สุด แต่ละคนย่อมมีความพร้อม ณ จุดใดจุดหนึ่งซึ่งไม่เหมือนกัน จึงมีโอกาสเลือกเริ่มต้น ณ จุดไหนก็ได้ที่ตนมีความพร้อม ณ จุดนั้น ช่วยให้สามารถมองแล้วเข้าใจได้อย่างสอดคล้องกัน ความพร้อมรับซึ่งมีเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานตนเองไม่ยากนัก

หากจะกล่าวย้ำประเด็นสำคัญของเรื่องนี้คงกล่าวได้ว่า**"มนุษย์แต่ละคนมีธรรมชาติภายในรากฐานตัวเองไม่เหมือนกัน ถ้าครูผู้ให้ความรู้มีรากฐานแนวคิดที่อิสระมากเพียงใด ย่อมสามารถปรับรูปแบบและวิธีการสอนให้เปิดกว้างช่วยให้ศิษย์มีโอกาสเลือกช่องทางนำสู่ความเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้แนวคิดของศิษย์ร่วมกับตนเองขยายออกสู่มุมกว้าง สามารถมองเห็นความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย**

อนึ่ง ระหว่างที่ตนศึกษาดูงานการเรียนการสอนวิชานี้อยู่ที่นั่นก็มีโอกาสพบกับนักเรียนไทยกลุ่มหนึ่งแม้มีบางคนเคยเป็นศิษย์ตนมาก่อน สิ่งที่น่าสนใจก็คือการที่มีบางคนเล่าให้ฟังว่า**"ท่านอาจารย์คงไม่ทราบว่ ตำราสถิติและการวางแผนวิจัย เล่มสี่เขียว ๆ ซึ่งท่านได้เขียนไว้หลายปีแล้วนั้น ที่เขาประมูลกันในราคาเล่มละเท่าไร"** เนื่องจากอ่านแล้วเข้าใจง่าย แม้คนที่ไม่มีพื้นฐานวิชานี้มาก่อนก็สามารถเข้าใจได้ไม่ยาก จึงนำมาใช้ประกอบการเรียนในห้องได้เป็นอย่างดีจนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางระหว่างนักเรียนไทย

แต่สิ่งซึ่งได้ยืมมาในภายหลังจากนักเรียนไทยในกลุ่มซึ่งไปเรียนวิชานี้มาโดยตรงยังได้ปริญญาสูง ๆ หลายคนกลับสะท้อนแนวโน้มนำความรู้สึกออกมาในลักษณะว่า **"หนังสือเล่มนี้คือตำราขยะของสถิติ"** ซึ่งรับฟังแล้วคงไม่ตำหนิใคร หากสะท้อนถึงสิ่งซึ่งเปรียบเสมือน**"คำสารภาพความจริง"**ของเงื่อนไข ที่แฝงเป็นปัญหาอยู่ในรากฐานการศึกษาทำให้รู้สึกท้อทลาย ต่อการนำมจชบคคเพื่อค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด

ในที่สุดก็พบเหตุผลซึ่งผู้เข้าถึงความจริงแล้ว น่าจะเข้าใจได้ว่า "บุคคลใดก็ตามที่มุ่งศึกษาเล่าเรียนด้วยวิธีการสอนซึ่งมุ่งศึกษาออกจากครูโดยตรงด้านเดียว สิ่งซึ่งคนได้รับย่อมไม่ใช่ของจริง" ดังนั้นยิ่งเรียนสูงมากเพียงใดก็ยิ่งศึกษารูปแบบเพิ่มขึ้นเท่านั้น จนกว่าจะได้รับผลกระทบจากผลการกระทำของตนถึงระดับหนึ่งจึงสามารถละลายภาวะคิดเปลือกให้เบาบางลงไปได้ตามเหตุและผล" ดังเช่นที่มักกล่าวกันว่า "ยิ่งเรียนมากก็ยิ่งพูดกับชาวบ้านไม่รู้เรื่อง"

อย่างไรก็ตาม หลังจากช่วงนั้นมาแล้วประมาณ 30 ปี อยู่มาวันหนึ่งในช่วงกลางปี พ.ศ. 2539 ผู้เขียนได้รับเชิญไปอภิปรายในที่ประชุมแห่งหนึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผู้ร่วมอภิปรายคนหนึ่งอยู่ในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ฝึกอบรมระดับนานาชาติกล่าวบนเวทีอภิปรายว่าตนเคยเป็นศิษย์ผู้เขียนในสมัยเรียนวิชาสถิติอยู่ในมหาวิทยาลัย และกล่าวถึงหนังสือตำราเล่มนั้นตรงกับแนวคิดซึ่งอยู่เบื้องหลังว่า "สามารถมองได้รอบด้านอย่างสาบถึงกันหมด ทำให้ผู้ที่นำมาศึกษาแม้พื้นฐานมาแล้วไม่มากนักก็สามารถเข้าใจได้ไม่ทะลุปรุโปร่งโดยแทบไม่ต้องท่องจำสูตรซึ่งเป็นเพียงผลสำเร็จรูปของความคึกคกที่ผ่านพ้นมาแล้ว"

จึงทำให้สรุปได้ในขั้นนี้ว่า "การศึกษาที่ยังไม่อาจหลอหลอมวิถีความคึกคก ให้สามารถมองเห็นภาพสิ่งต่าง ๆ ในมุมมองได้อย่างอิสระ ย่อมยังไม่ถึงจุดเริ่มต้นสนองประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมร่วมกันได้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะจบที่สาขาวิชาไหน แต่ถ้าเข้าถึงแล้วย่อมมองเห็นภาพกระแสซึ่งเชื่อมโยงทุกสาขาวิชา เข้าถึงจุดซึ่งเป็นที่เดียวกันหมด ซึ่งจริง ๆ แล้วสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ วิถีชีวิตมีการพัฒนาตนเองมาถึงจุดซึ่งสามารถเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้ลึกซึ่งถึงระดับหนึ่งแล้ว แต่ก็ทำให้ว่าจะขึ้นอยู่กับความสูงของวัยไม่

ดังนั้น ระหว่างธรรมชาติซึ่งมีอยู่แล้วในรากฐานตนเอง ที่เชื่อมโยงถึงธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งตนมีโอกาสสัมผัสจากภายนอกบนพื้นฐานประสบการณ์ชีวิตอันยาวนานพอสมควร จึงทำให้เชื่อมั่นว่า ถ้าสนใจเรียนธรรมชาติในตนเอง จากกระแสซึ่งเชื่อมโยงมาจากธรรมชาติของเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งอื่น ๆ ย่อมมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ถึงความจริงของวิชาการได้ทุกสาขา อีกทั้งยังสามารถนำใช้ประโยชน์เพื่อความสุขของตนซึ่งร่วมเป็นหนึ่งในเดียวกับความสุขอันพึงได้รับจากสังคมด้วย

จึงขออนุญาตสรุปอีกขั้นหนึ่งว่า "มนุษย์แต่ละคนมีความพร้อมในการรับรู้ค่าระดับกันอย่างหลากหลาย ดังนั้นหากครุย์คิดอยู่กับการสอนซึ่งกระทำในเวลาเดียวกันหมดก็เท่ากับว่า ครูกำลังคิดว่านักเรียนทุกคนจะต้องมีความพร้อมรับเหมือนกันหมด" ครูผู้เข้าใจสังขารของชีวิตคนเท่านั้นจะสามารถวัดผลการเรียนรู้ได้ใกล้เคียงความจริง เนื่องจากภายในองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในกระบวนการชีวิตล้วนรากฐานอิสระเป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตาม จากกรณีการเรียนการสอนวิชาสถิติและการวางแผนวิจัยทางชีววิทยาซึ่งนำมาเป็นตัวอย่างในการพิจารณาวิเคราะห์เจาะลึกถึงความจริง คงไม่เกี่ยวกับเงื่อนไขของการเรียนซึ่งต้องได้ปริญญาสูงขึ้น หากมาถึงจุดหนึ่งแล้วทวนกลับมาสู่อีกทิศทางหนึ่ง ทำให้รูปแบบที่มีการสะสมไว้ได้รับการละลาย และแปรสภาพมาเป็นความเข้าใจในปรัชญาชีวิตที่ลึกซึ่งได้แล้วย่อมรู้ได้ว่า รูปแบบทั้งหลายเป็นเพียงสัญลักษณ์และสื่อซึ่งช่วยให้มนุษย์ผู้มีหน้าที่เรียนรู้ สามารถเข้าถึงความจริงของชีวิตและโลกทั้งหมด.